

Pastýřský list biskupa Štěpána Trochty vybízející k peněžní sbírce na opravu kostelů

Tento pastýřský list sepsal Štěpán Trochta k Velikonocím 1972, ovšem státní orgány zakázaly jeho otištění v tehdejší diecézní oběžníku i jeho další šíření; oficiálně publikován byl až v Trochtově biografii z roku 1984 vydané v Římě. Zákaz zveřejnění byl způsoben zejména tím, že Štěpán Trochta vyzdvihuje důležitost duchovna nad materiálnem (což bylo v zásadním rozporu s marx-leninským pojetím světa) a vyzývá ke všeobecné, na občanské spolupráci založené péči o sakrální památky severních Čech. Zvláště v tom posledně zmíněném je v mnoha ohledech aktuální i z dnešního pohledu, kdy jsme opětovně postaveni před otázku péče o naše sakrální stavby, byť jejich stav se v drtivé většině za uplynulé půlstoletí zásadním způsobem zlepšil – mnohdy přesně takovým způsobem, jak Štěpán Trochta předdesílal.

Žebrám na kostely

Milovaní věřící a vážení přátelé!

O Velikonocích naplní se posvátná postní doba, doba pokání a očištění. „Kristus Vzkříšený z mrtvých už neumírá, smrt nad ním už vlády nemá“ (Řím. 6, 9). Také křesťan vzkříšený k životu nadpřirozenému, nesmí už nikdy více umřít duchovně tím, že by se dopustil dobrovolně těžkého hříchu, poněvadž my všichni jsme s Kristem už hříchu odumřeli. Sv. Pavel mluví nám do duše, když nás napomíná: „Jestliže jsme však s Kristem umřeli, jsme pevně přesvědčeni, že budeme mít také účast na jeho životě ... (neboť když Kristus zemře, bylo to proto, aby zničil hřích jednou provždy, a když žije, žije pro Boha. Tak i vy se považujete za mrtvé hříchu, ale za žijící Bohu, když jste spojeni s Ježíšem Kristem (Řím. 6, 8.10).

Přeji Vám proto k svátkům velikonočním, abyste zůstávali trvale spojeni s Kristem, naším pánem, aby váš život v Něm znamenal nepomíjející duchovní vzkříšení. Žít s Kristem a pro Krista znamená žít z víry, naděje a lásky. To je ten pravý křesťanský život. Ale křesťanský život bez skutků odříkavé Lásky je neplodný. Jestliže vaše očištěná duše se stala opět chrámem Ducha svatého, nezapomeňte při tom na Jeho kamenné chrámy, ve kterých nalézáte pramen svého nadpřirozeného života.

Kulturní zpustošení severních Čech

Proto se k vám obracím i letos jako jiná léta s prosbou, abyste opět přispěli na peněžní sbírku pro záchranu našich kostelů. Litoměřická diecéze je stále ještě bohatá na umělecké památky, přesto že utrpěla tolik velkých škod. Ví, že to není zrovna lahodné, když biskup právě o slavnosti Vzkříšení mluví o penězích a znovu nastavuje prosebnou ruku. Existují zajisté jiné způsoby, přiměřenější citění dnešního člověka, jak udržovat v pořádku zasvěcená místa křesťanského náboženství než toto nekonečně se opakující žebrání o almužnu.

Biskupská konference, konaná minulého roku, na tyto možnosti upozornila a je naléhavě příslušným orgánům doporučila, ale u nás není možno uskutečnit věc v takové míře, aby se tato moje výzva stala zbytečnou. Rozpad našich chrámů Božích nebude, žel Bohu, tak dlouho čekat, až budeme schopni nalézt ten patřičný způsob, jak tomu zamezit. Proto žebrám i letos, žebrám pokorně a neodbytně.

Nemohu se přece smířit s myšlenkou, že severní Čechy, za něž jsem i já ve svědomí odpovědný, by se měly jednou stát krajem, kde bude upomínat na naši velkou křesťanskou minulost jen několik odřených skladišť a garáží, ve které bude proměněn – z ekonomických důvodů – těch málo dnes ještě ne zcela rozbořených kostelů, zatím co se stále rozrůstá dopravní síť, využívá se s vypjetím sil energetických zdrojů a denně přibývá kouřících komínů a odvodních rour továrenských komplexů. A to vůbec nemluví o rozbořených kaplích, zrušených hřbitovech, zničených sochách, pomnicích, obrazech svatých nebo křížových cest!

Je dost možné, že mne bude někdo považovat v tomto případě za nepolepšitelného idealitu, ale vidím, že stejně jako já myslí a snaží se i Státní památkový úřad a mnoho počestných a řádných lidí. Tito všichni jsou přesvědčeni, že náš kraj se nemusí zrovna stát kulturní pouští; vznikly by nám z toho i veliké jak kulturní, tak i materiální škody. Zbožná přání zde ovšem nic nepomohou. Bez nutných finančních prostředků budeme i nadále svědky, jak mizí jedna kulturní památka po druhé, a to třeba jen v důsledku bezpečnostních opatření, nutných pro rozpadající se chrámové konstrukce, a při tom o mnohem dražších než by stála včasná oprava kulturní památky.

Jen duchovní hodnoty podmiňují pravý pokrok

Nemohu si také dobře představit, jaké pracovní morálky by mohl být schopen člověk, který žije na uměle zúžené základně takové duchovní pouště. Myslím si totiž, že nezájem o kulturní hodnoty, který se dnes povážlivě rozšiřuje, je úzce spjat s nezájmem o život politický, hospodářský a společenský vůbec, poněvadž všechny tyto sektory lidské činnosti jsou vlastně jako spojené nádoby; nemohou se od sebe oddělit bez velkých škod pro celou společnost.

Rozbořené kostely a zničené sochy a stále rozkrádání a ničení uměleckých památek je jen jakýmsi druhem vnějších příznaků oné vnitřní a mnohem hlubší krize, která zachvátila celý nynější svět a na jejíž nebezpečí upozornil už Ježíš Kristus slovy: „Ne samým chlebem živ je člověk“ (Mt. 4, 4). Lidé potřebují k životu – má-li se ovšem jednat o skutečně lidský život – mnohem více než jenom to, co dovedou vyrobit moderní stroje. Každý technický pokrok přispívá ovšem i k pokroku lidské společnosti, ale tato potřebuje především: „Pravdu, Lásku a Krásu. – To jsou ale hodnoty, které nelze vyrobit na běžícím pásu.

Pravda, láska a krása vyvěrají z pramenů mnohem hlubších, než jsou hospodářské podmínky nebo závodění ve zpevňování výrobních plánů. Tyto hlubší prameny ducha, kdysi u nás bohaté a vydatné, dnes vysychají. A nic zatím nenaznačuje, že by právě ona, tak zvaná vědeckotechnická revoluce, když docílila již mnoha dobrých výsledků na poli hmotného zajištění člověka, byla schopna nahradit také tyto životodárné prameny duchovní. Naopak, vidíme již dnes mnoho varovných náznaků nejen stále rostoucího vyčerpání, ale i jejího vlastního možného zániku. Prameny života otevírá nám zato bezpečně tajemná síla Zmrtvýchvstalého Krista.

Církev hájí nejen hodnoty nadpřirozené, ale i lidskou kulturu

První starostí Církve a všech jejích členů, zvláště ale všech služebníků oltáře, je dnes bezpochyby záchrana a znovuodhalení tohoto tajemného životodárného pramene, pro celou dnešní společnost zcela nezbytného.

Kněz ale nedostává od Boha duchovní povolání a nestuduje dlouhá léta teologii jen proto, aby udržoval rozpadající se církevní budovy. Církev Kristova vznikla mnohem dříve než zdivo Božích chrámů a bude existovat i po nich. Jí záleží především na živém člověku, to značí, chce, aby lidé byli žijícími a nikoliv rozbořenými chrámy Ducha Svatého, který je Duchem pravdy, lásky, moudrosti, rozumu, rady, síly, umění, zbožnosti a hluboké bázně Boží. Tyto hodnoty jsou největší.

Církev Kristova nemůže ale nečinně přihlížet k úpadku žádné kulturní hodnoty, poněvadž miluje člověka celého, jak byl stvořen, a ví, že každá ztráta jeho kulturních hodnot se vymstí nejen na celém národě, ale i na jejím vlastním poslání pomáhat člověku v jeho celkovém vývoji.

Ano, tak je tomu: Tam, kde místní obyvatelstvo a místní správa ztratí zájem o své kulturní památky, i když se disponuje dobře značnými hospodářskými prostředky, v takové obci se nepodaří ani nejhrolivějšímu knězi zachránit cenná umělecká díla, na kterých často pracovalo deset generací. Jakmile se někomu podaří přesvědčit obyvatelstvo o tom, že garáž nebo skladiště jsou pro ně užitečnější, než chrám Páně, i kdyby byl plný vzácných uměleckých památek, tu již nikdo nezabrání, aby se tak skutečně stalo. Konec konců je to snadnější učinit z umělecké památky skladiště nebo garáž, než z garáže uměleckou památku!

Jestliže dnes v naší severočeské diecézi mnoho kněží a stovky věřících zachraňují pro Církev, pro svůj kraj a pro celý národ nenahraditelné umělecké a kulturní klenoty (a to jsou zcela určité mnohé katolické kostely) – a činí to v krajně obětavé svépomoci při neuvěřitelně nízkých cenách a za velmi svízelných podmínek – pak jsou si také plně vědomi toho, že nesou toto břímě nejen za sebe, ale i na místo těch, kteří se ještě nevzbudili. Nesou to břímě, poněvadž mají ještě smysl pro odpovědnost a vědí, že čekat, až se všichni probudí, by znamenalo spolupracovat jen na kulturním zpustošení svého kraje.

Obnovujeme-li sami své kostely a pořádáme-li sbírky na jejich záchranu, nečiníme to tedy jen z piety vůči předešlým pokolením, jejichž pravdou, obětavostí a láskou, vyjádřenou a vyzpívanou v kráse těchto stavebních památek, byl Bůh až dodnes uctíván a lidský duch zušlechťován, ale nutí nás k tomu zároveň i vědomí společenské odpovědnosti vůči těm, kdo přijdou po nás, jakož i vůči lepší, radostnější budoucnosti našeho lidu.

Možnost nejširší spolupráce

Jsem přesvědčen, že i slušný ateista si může pokládat za čest spolupracovat v tomto smyslu na záchraně křesťanských kostelů; tím spíše pak věřící katolík.

Musíme si přece už jednou uvědomit, že sjednocení všech kulturních a kulturu milujících lidí proti kulturní lhostejnosti a netečnosti se nemůže označovat za politickou, nebo dokonce reakční činnost; právě naopak v tomto ohledu můžeme plným právem počítat s podporou a porozuměním každé státní instituce, která hledí odpovědně do budoucna.

Žebrám tedy na kostely a nestydím se. Vím, že tím plním jen svou povinnost. Ale od těch, jimž chci jako jejich biskup sloužit až do posledního dechu, očekávám také, že při sbírce, jež se bude konat při bohoslužbách v Pondělí Velikonoční, 3. dubna, ukáží opět svou osvědčenou velkodušnost; od těch ostatních očekávám pochopení a čestnou spolupráci.

Je snad zbytečné, abych zde mluvil o odměně, kterou dává Bůh. Věřící o ní nepochybují, a ona nemine ani čestně myslící a jednající ateisty. Na pozemskou odměnu budeme myslet až teprve tehdy, přestane-li Bůh spravedlivě odplácet. To se ovšem nestane. Bůh sám zůstává naší největší odměnou.

Aby se tak skutečně stalo, odporučím vás při své Oběti v této radostné a slavné době Kristova Zmrtvýchvstání Boží dobrotě a odměně.

Ve jménu Ježíše Krista vás všechny upřímně zdravím a žehnám vám.

Váš + Štěpán, biskup

V Litoměřicích, dne 23. března 1972